

Küzdelem a csémpusztai káplánlakért ^[1]

Csémpuszt a 13. századtól 1945-ig az esztergomi érsek birtokát képezte. Az év márciusában a település nagy része leégett, a lakosság elmenekült. A második világháborút követően a megrongálódott iskolai épületbe a korábbi kántortanító és családja, illetve az újonnan betelepülő K. I. lettek elhelyezve az épületben. Nem sokkal később vette kezdetét az a több mint két évtizedes küzdelem az egyház részéről, amikor is a káplánlakás tulajdonjogát próbálták az állami szervek felé igazolni, illetve az épületben lakó másik személy folyamatos támadását és rágalmait cáfolni, és az ellenkezőjét bizonyítani.

Csémpuszt a 13. századtól kezdődően 1945-ig a mindenkori esztergomi érsek birtoka volt. Az 5000 hold kiterjedésű csémi uradalom a 20. század első évtizedeiben mintagazdasággá fejlődött. 1855. október 5-én Szent Anna tiszteletére kápolnát, a helybéli lakosok részére pedig egytantermes katolikus elemi népiskolát szentelt fel Scitovszky[1] János hercegprímás. Egy évvel később az itt élő Csepy Dömötör[2] ferences szerzetes külön kérésére további két szobát építettek az iskolához, ezt követően évtizedeken keresztül itt éltek a kápolna adminisztrátorai, később pedig a Mocsáról ideérkező káplánok ideiglenes szállásaként is szolgált. Az épület falai között élt a mindenkori kántortanító is.[3] A második világháborúban, 1945 márciusának végén a település nagy része leégett, a gazdasági- és lakóépületek többsége megrongálódott vagy megsemmisült, a lakosság elmenekült.[4]

Az 1945 tavaszán létrejövő földosztó bizottság 12 holdat kitevő földeket osztott szét az igénylők részére az egykori uradalom területéből. Az egyháznak csupán a templom, a temető, az iskola, a káplán két szobája és 30 hold földterület maradt a birtokában. Az iskolát államosították, 1951-ben a földterületről is kénytelen volt lemondani az egyházközség az állam javára.[5]

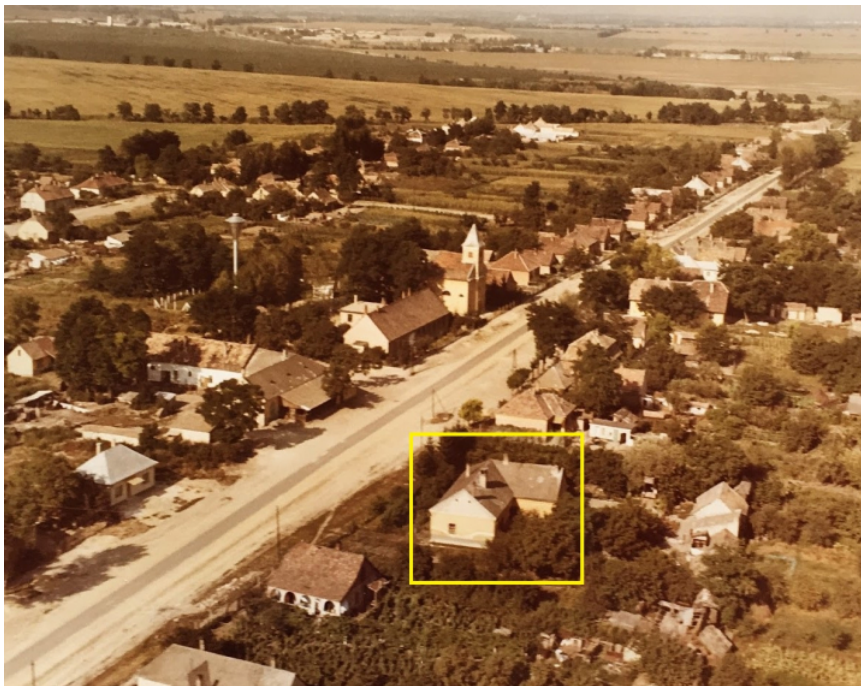
A megrongálódott iskolai épületbe diákok már nem, a korábbi kántortanító és családja, illetve az újonnan betelepülő K. I. ellenben az épületben lettek elhelyezve. 1945 után továbbra is a mocsai káplán látta el a csémi lakosok hitéletével kapcsolatos teendőket, ennek megfelelően gyakran töltötte a hétvégét a településen, a volt iskola épületében. 1948-tól változott meg a helyzet, ekkor Csémpusztán önálló lelkészség alakult és 1949. szeptember elsejétől Solecki József káplán a pusztra költözött. [6]

Solecki József az önálló lelkészség első káplánja az elsőáldozók gyűrűjében. ^[2]

Forrás: A kép a szerző magántulajdona

Ekkor vette kezdetét az a több mint két évtizedes küzdelem az egyház részéről, amikor is a káplánlakás tulajdonjogát próbálták az állami szervek felé igazolni, illetve az épületben lakó másik személy folyamatos támadását és rágalmait cáfolni, és az ellenkezőjét bizonyítani. Végül 1974-ben végérvényesen pont került a vitára, a Komáromi Járási Földhivatal rendezte az egyházközség akarata szerint a tulajdonviszonyokat. 1976-ban az akkori plébánost elhelyezték a településről, és a későbbiekben egyházi személy már nem élt a településen, napjainkban csupán a templom van a katolikus egyház tulajdonában. A káplánlakásért való küzdelem szimbóluma a 20. században több alkalommal is bekövetkező nagy kataklizmáknak, a kommunista rendszer egyházhoz való viszonyához. Azon a településen, ahol egykor a római katolikus egyház határozta meg a mindennapi élet legapróbb részleteit is, egy csapásra elveszítette szinte minden birtokát, a két szobáért való ragaszkodás pedig túlmutat egy egyszerű lakhely vitájan.

Légifotó Csémpusztáról az 1970-es években (sárga négyzetben a káplánlak épülete).
 Forrás: A kép a szerző magántulajdona

Dokumentumok

1. Jegyzőkönyv Tatabánya, 1954. június 23.

A Komárom Megyei Tanács Vb. Mezőgazdasági Osztály Földbirtokrendezési Csoport hivatalos helyiségében a mai napon idézés nélkül megjelent Kisigmánd-Csémpusztai községből Bönöczk József római katolikus lelkész. Előadja, hogy Csémpusztán 1949 évben h[áz]hely rendezés alkalmával K. Imre és K. János és római kath. Egyháznak juttatva lett telek lakóházzal, illetve az Egyháznak csak lakóház (2 szobás). Erről semmi igazolásuk nincs, de viszont a község és lakosság ezt igazolja. A mostani t[ele]k[ön]yvezés szerint a lelkész-lakás nincs feltüntetve. Kéri annak t[ele]k[ön]y[ileg] is való juttatását és annak 1342/8 h[ely]r[ajzi] számról való levételét. A lakóház előtt lévő kb. 100 m² kertnek alkalmas területet is szeretné, melyet eddig senki nem gondozott, a lelkész-lakhoz t[ele]k[ön]y[vezet]etni.

Kéri a telekkönyvezés mielőbbi elintézését.

Tatabányán, 1954. év június 23-án.

Bönöczk József

Az irat jelzete: HU-MNL-KEML XXIII.4.b. 6111-K-5-1/1954. Eredeti gépelt, aláírással ellátva.

Bönöczk József káplán és a csémpusztai elsőáldozók.
 Forrás: A kép a szerző magántulajdona

2.
Házjuttatási kérelem
Tatabánya, 1954. június 24.

Komárom Megyei Tanács VB. Mezőgazdasági Osztály
Földbirtokrendezési Csoport
Tatabánya, Újváros.
6111-K-5-1-/1954

Tárgy: Róm. Kath. Egyház házjuttatási ügye Kisigmánd Községben

Róm. Kath. Plébániahivatal
Bönöczk József lelkész

Kisigmánd

Értesítem, nem teljesíthető az a kérelme, hogy Kisigmánd-Csémpusztán részére lakházat juttassak. A kapcsolatos előiratokból megállapítottam, hogy Kisigmánd-Csémpusztai házhelyeknek lett felosztva és az ezekhez juttatottak nevére telekkönyvezve is lett. A juttatni kért lakház az 1342/8 és 1342/9 hrsz. alatt lévő házhelyeken fekszik. A két házhelyet K. Imre és K. János kapta. Természetesen a juttatás kiterjed a házra is. Az itt elfekvő eredeti munkarészekben is e két személy juttatása van előjegyezve. Az Egyházra vonatkozóan csak annyi feljegyzés van, hogy egy szobát használ. Ez pedig juttatásnak nem tekinthető. A fent megjelölt tényekre való tekintettel juttatását utólagosan nem ismerhettem el.

Tatabányán, 1954. június 24-én

Tóth László osztályvezető

Az irat jelzete: HU-MNL-KEML XXIII.4.b. 6111-K-5-1/1954. Eredeti gépelt, aláírással ellátva.

3.
Jegyzőkönyv
Komárom, 1973. február 8.

Készült a komáromi járásbíróságon

1973. év február hó 8. napján

megtartott panasznap alkalmával

Idézés nélkül megjelent a bíróság előtt

K. Imre nyugdíjas Kisigmánd Csémpusztai Béke utca 36. sz. alatti lakos felperes, aki

használati díj megállapítása és

egy szoba, kamra, előszoba birtokba bocsajjtása

iránt indít keresetet

Horváth Géza katolikus lelkész Kisigmánd Csémpusztai Béke u. 36. szám alatti lakos alperes ellen.

Előadom, hogy a kisigmándi 575. sz. [telek]könyvi betétben 1342/8. h[ely]r[ajzi] szám alatt felvett házas ingatlan fele részben a tulajdonomat képezi, míg a másik fele részén pedig özevgyi hasznélvezeti jog van bejegyezve javamra.

A lakásban 2 szoba, konyha, előszoba és kamra helyiségek vannak. Ezen helyiségekből én csak a konyhát használom míg a többi helyiségeket az alperes lakja. Alperes 1954 óta használja az általa jelenleg is lakott lakrészt szívességi alapon. Az alperes az általa lakott lakrésztért lakbért, illetve használati díjat nem fizet.

Előadom továbbá, hogy idős koromra való tekintettel a mostohafiamat akarom magamhoz venni, aki engemet gondozna és ápolna és ezért szükségem volna még az általam használt konyha helyiségen kívül egy szoba, egy előszoba és kamra helyiségek birtokomba bocsajjtására. Fentiek alapján kérem a járásbíróságot, hogy az alperes által lakott helyiségekből egy szoba, előszoba, kamra helyiséget bocsásson a birtokomba és kérem, hogy az alperes által lakott egy szobára 1973. január hó 1. napjától havi 150.-Ft használati díjat állapítson meg.

Tekintettel arra, hogy havi 860 Ft nyugdíjjal rendelkezem, kérem a járásbíróságot, hogy részemre teljes illetékmentességet engedélyezzen.

A vagyoni bizonyítványt 8 nap alatt becsatolom, valamint a hiteles telekkönyvi szemlét.

Egyebet előadni nem kívánok. A jegyzőkönyv helyben aláíratott.

Dr. Batta Pál
állami közjegyző

K. Imre
felperes

Az irat jelzete: HU-MNL-KEML XXV.5.b. 20078/1973. Eredeti gépelt.

KÉP: Horváth Géza 1960-76 között Csémpusza káplánja később plébánosa.jpg

FELIRAT: Horváth Géza 1960-76 között Csémpusza káplánja később plébánosa. A kép a szerző magántulajdona

4.
Válaszok a Komáromi Járásbíróság 20078/1973. sz. jegyzőkönyvére
Komárom, 1973. február 13.

K. I. nevén a telekkönyvben valóban 600 négyzetöglő házhely van föltüntetve, de a lakásról itt nem esik szó. Igaz, van egy jogszabály, mely szerint, akie a telek azé a rajta lévő ház is. Itt ugyanis kivételről van szó. Ezt bizonyítja:

1. Az akkori földosztó bizottságban résztvevők, akik állítják: a ház külön lett juttatva. A bizottságban résztvevők hajlandóak tanúskodni erről.
2. Tulajdonunkban van egy jelentés, amelyben az akkori lelkész jelentést küld az Egyházmegyei Hatóságnak, mely szerint a ház három részre van osztva és ebből az 1945 előtti eredeti paplakot kapta meg a lelkész.
3. E háznak, amelyben most hárman lakunk, 1945 előtt az Esztergomi Érsekség volt a tulajdonosa. Két szolgálati lakás volt benne az iskolán kívül a mindenkori kántortanító és a lelkész számára. A házhely kiosztásakor ezért kapták meg ketten a lakást: K. J., mint tanító és az akkori lelkész. K. I. a lakásból nem kapott részt, mert 1945 előtt nem lakott Csémpusztán. Házhelyet is csak azért kapott K.-ék részéből - hiszen 1945 előtt mind az 1200 négyzetöglő K.-ék használták - mert az egyházközség nem kért telket, csak a mindenkori paplakot ki és bejárási lehetőséggel. Ezt meg is kapta a földosztó bizottságtól, amelynek nyilvános kihirdetése az akkori iskola épületében történt. A fültanúk közül még többen élnek és készek tanúskodni. Ezt a tényt különben igazolja az a tény, hogy mihelyt megürrült az eredeti paplak, amelyben ideiglenesen kibombázott csémi lakosok laktak az akkori tanácselnök, helyszíni szemle után odaadta a lakást Soleczky József csémpusztai lelkésznek, amelyről írásos jelentésben számol be az Egyházmegyei Hatóságnak. Azóta megszakítás nélkül lakják a lelkészek. Ezt a helyi lakosok aláírtas nyilatkozatban tanúsítják. (Nyilatkozatok mellékelve) K. I., mivel lakása nem volt, K.J.-ék szánták meg és adták át neki az ő lakrészükből egy szoba, konyha, kamrát és később még, amikor K.I. megnősült, még egy szobát adtak át halálukig tartó használatra. K.I. az akkor kapott egy szoba, konyha, kamrát most is használja, igaz a szobát a jegyzőkönyvben konyhának nevezi. Így K.I. hivatalosan csak 600 négyzetöglő házhelyet kapott, hogy ráépítsen. Az építkezés elmaradt.
4. Mikor adta át K. I. „szívességi alapon” az Egyházközségnek a lakást? Van-e róla igazoló írása? Ő 1954. évet említi, pedig az akkori lelkész Soleczky József 1952 karácsonya óta, amikor a kibombázott lakosok kiköltöztek a paplakból, lakja az épületet. (Mellékelve az akkori lelkésznek az Egyházmegyei Hatóságnak küldött jelentése a visszaköltözködés tényéről és a kortanúk nyilatkozata.) Különben az igmándi tanács pénzügyi osztályán lévő saját kezű aláírással megerősített bejelentésén, amelyben egy szoba, konyha, kamrát és 600 négyzetöglőt mond a sajátjának, semmiféle említést se tesz a szívességi alapon átadott lakrészről, mint tulajdonáról.

K. I. semmiféle irattal vagy tanúval nem tudja alátámasztani állítását, az egyházközség viszont a következő iratokra és tanúkra hivatkozik:

1. A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 86./1952. MT. sz. rendeletére, amelynek 1§ kimondja: 1. Az üresen álló vagy bármilyen címen megüresedett lakás fölött az illetékes községi tanács végrehajtó bizottsága rendelkezik. 2. A végrehajtó bizottság rendelkezési joga nem terjed ki a szolgálati lakásra és egyéb olyan, amely a jogszabály alapján más hatóságnak, ill. szervnek kizárólagos rendelkezése alatt áll. E fenti rendeletet biztosan ismerte a helyi tanács ezért adta oda a fenti lakást a két szolgálati személynek, kántortanítónak és az egyházközségnek.
2. A lelkészlakás telekkönyvezése valószínűleg azért maradt el: mert a püspöki kar a kormány elnökével tárgyalta, ezt közölte az akkori 2336/1953. számú püspöki körirat, melynek 14. pontja így szól: Az államosított szolgálati lakások visszaadatnak. Ennek lebonyolítása bizonyos időt vesz igénybe, miért is türelemmel legyünk. Ahol ilyen panasz van- tekintet nélkül az eddig ilyen beadványokra-az illetékes plébános adatokat tartalmazó jelentést írjon az Állami Egyházügyi Hivatalhoz két példányban, és mindkettőt az Egyházmegyei Hatóságnak küldje be az év végéig. Ezt a jelentést az akkori lelkész nem tette meg, valószínűleg azért, mert feleslegesnek ítélte hiszen már akkor megkapta az eredeti lelkészlakást.
3. Mentésítést, azaz megváltási árat sem kellett fizetni az egyházközségnek, mert az 1952. 4.sz. törvényerejű rendelet úgy intézkedik, hogy az egyházakkal kötött egyezmény értelmében az államosítás egyházi épületekre nem vonatkozik.
4. Mellékeljük az akkori lelkésznek a lelkészlakás elfoglalásáról tett jelentését (3db) az Egyházmegyei Hatóság felé.

Fenti tények és írásos bizonyítékok alapján kérjük a tisztelt bíróság igazságos döntését és ha szükségesnek tartja a tanúk kihallgatását és a helyszíni szemlét.

Komárom, 1973. február 13.

Tisztelettel:

Horváth Géza
csémpusztai lelkész
Csémpusztai házhelyjuttatás

Az irat jelzete: HU-MNL-KEML XXV.5.b. 20078/1973. Eredeti gépelt.

5.
Ortutay András levéltár-igazgató levele
Esztergom, 1973. március 3.

Horváth Géza

Csémpusztai

Béke utca 34.

Személyes érdeklődésére, valamint február 20-án kelt levelére értesítem, hogy a Komárom-Esztergom megyei Földhivatal iratai között feltalálható a csémpusztai lelkész 1946. december 2-án kelt kérvényét, a lelkészlakás helyszínrajzával egyetemben. 9951/1946. iktatószám alatt. A házhelyjuttatás 10542/1946. szám alatt található meg, amely szerint a 18.sz. Házhelyet K.I. kapta meg azzal a megkötéssel, hogy az ugyanazon épületben lévő lelkészi lakást, amely egy előszobából, egy szobából, fűszekamrából, wc-ből áll, a mindenkori lelkész részére lakásként juttatja a Komárom-Esztergom megyei Földhivatal, azzal, hogy ez az épületrész az öregcsémpusztai egyházközség telekkönyvi tulajdonába kerüljön.

Sajnos nincs meg az iratban a házhelykiosztás vázrajza, így az épület K. J. és K. I. közti megosztásáról csak annyi állapítható meg, hogy az általuk korábban is lakott állapotnak megfelelően rendelte el a Földhivatal.

Az ügyben eddig erre az eredményre jutottunk, a továbbiakban az eredeti vázrajz előkerítésére még kísérletet teszünk. A házhelyjuttatást a Kisigmándi Földosztó (Földigénylő) Bizottság végezte 1946-ban, nem Mocska község.

Esztergom, 1973. március 3.
Ortutay András
It. igazgató

Az irat jelzete: HU-MNL-KEML VIII.702.a. 164/1973. Eredeti gépelt.

6.
Elvi megosztási engedély
Nagyigmánd, 1974. december 17.

Nagyközségi Közös Tanács VB. Szakig. szerve

Nagyigmánd, Kossuth Lajos u. 2. Telefon: 2.

1054-4/1974

Előadó: Tóth L.

Tárgy: Elvi megosztási engedély

Határozat

A Komáromi Járási Földhivatal Komárom Klapka György út 23. sz. alatti lakos kérelmére elvi telekmegosztási engedélyt a Kisigmánd-Csémpusztá 387 hrsz. telekre.

A telek úgy osztható meg, hogy a Római Katolikus Egyháznak juttatott rész kialakuljon.

Ezen határozat ellen a kézbesítéstől számított 15 napon belül a Komáromi Járási Hivatal Műszaki Osztályához címzett, de hivatalomnál benyújtott 50-Ft illetékbélyeggel ellátott fellebbezéssel lehet élni.

Indokolás

Így határoztam, mert a Járási Földhivatal által benyújtott tulajdonjog igazolására szolgáló juttatási határozatból megállapítottam, hogy a fenti ingatlanon lévő épületből egy szoba, egy konyha, egy faskamra, egy wc helyiségeket a 9951/1946. szám. ügyirat alapján a Róm. Kat. Egyháznak juttatták.

Rendelkező részben biztosított jogkörben intézkedtem.

Határozatot kapják:

1. Járási Földhivatal Komárom
2. K. I. Csémpusztá Béke utca
3. Sz. M. Csémpusztá Béke utca
4. K. J. Csémpusztá Béke utca
5. Római Katolikus Egyház plébánosa Csémpusztá
6. V. F. Csémpusztá Béke utca

Nagyigmánd, 1974. december 17.

Tiborc László
vb. titkár

Az irat jelzete: HU-MNL-KEML XXIII.754.b. 1054-4/1974. Eredeti, gépelt.

[1] Nagykeri Scitovszky János (Béla, 1785. november 1.– Esztergom, 1866. október 19.) bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek, a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági tagja. A 19. század egyik legjelentősebb és legbefolyásosabb katolikus személyisége. A forradalom és szabadságharc idején ellenségesen fogadta a forradalmi eseményeket, szabotálta a forradalmi magyar kormányok intézkedéseit (ezért a Szemere-kormány 1849. máj. 20-án „honárulónak” bélyegezte). Támogatta az oltáregyesületeket és a Katolikus Legényegyletet. Felépítette és megnyitotta az esztergomi nagyszemináriumot és újraindította az Érseki Tanítóképzőt (1865-ben). Jelentős összegeket áldozott egyházi, emberbaráti, tudományos és irodalmi célokra. Az öreg tanítók számára létrehozta a Néptanítók Nyugdíjintézetét, nőnevelő intézetet, szegényházat nyitott, ezzel megszüntette a koldulást. A papokat népmissziók szervezésére buzdította, ehhez megnyerte a ferencesek és a jezsuiták támogatását.

[2] Csepely Mihály Dömötör (1788-1861) ferences szerzetes, szombathelyi házfőnök, később a csémi Szent Anna kápolna adminisztrátora. Az országban elsők között alapított Szombathelyen óvodát 1840-ben. 1861. május 16-án hunyt el Csémpusztán.

[3] BILKÓ ISTVÁN: *Csém múltja és jelene*. Csém, 2005, 60.

[4] *Új ember*, 1985. 11. sz. 6.

[5] HU-MNL-KEML XXIII.736.b. Kisigmánd Községi Tanács V. B. közigazgatási iratai 81-47/1951.

[6] Győri Egyházmegyei Levéltár. A győri püspökség levéltára. Püspöki körlevelek, Győri egyházmegye, 2939/1949.

Címek:

Komárom megye ^[5]

egyház ^[6]

Csém ^[7]

államosítás ^[8]

Kiadás: 23. évfolyam (2023) 1. szám

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/kuzdelem-a-csempusztai-kaplanlakert>

[2] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/solecki_jozsef_az_onallo_lelkeszseg_első_kaplanja_az_elsőaldozok_gyurujeben_2.jpg

[3] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/legifoto_csempusztarol_az_1970-es_evekben_sarga_negyzetben_a_kaplanlak_epulete.jpg

[4] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/bonoczki_jozsef_kaplan_es_a_csempusztai_elsőaldozok.jpg

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/komarom-megye>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/egyhazi>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/csem>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/allamositas>